

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 1999-2000

12 januari 2000

BELEIDSNOTA

Stedenbeleid

1999-2004

ingediend door de heer Bert Anciaux,
Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Stedelijk Beleid,
Huisvesting en Brusselse Aangelegenheden

Met deze beleidsnota wordt voor de periode 1999-2004 een meer concrete uitwerking gegeven van de basisopties in het regeerakkoord. Een beleidsnota geeft de grote strategische keuzen en opties van het beleid voor de duur van de regeerperiode weer. De brief is de weergave van de visie van de functioneel bevoegde minister, Bert Anciaux, en vormt de basis van een debat in het Vlaams Parlement.

In voorkomend geval zullen de uitvoeringsmaatregelen, daar waar nodig, ter goedkeuring aan de Vlaamse regering of het Vlaams Parlement worden voorgelegd.

INHOUDSTAFEL

Blz.

I.	Het Vlaams regeerakkoord over het stedenbeleid	4
1.	De beleidsaspiraties	4
2.	De beleidsinstrumenten	5
II.	Wat wil de minister binnen dit regeerakkoord bereiken?	6
A.	De minister heeft een droom	6
1.	Bruisende steden	6
2.	Zorgzame steden	7
3.	Leefbare steden	7
4.	Gelijkmatig ontwikkelde stadswijken	7
5.	Toegankelijke steden	7
6.	Veilige steden	7
B.	Tussen droom en daad liggen praktische knelpunten	7
1.	Mensen trekken weg uit de stad	7
2.	Conflicten tussen gebruikers om de beperkte ruimte	8
3.	Bedrijven vestigen zich buiten de stad	8
4.	Zijn steden veilig?	8
5.	Goede woningen zijn schaars en duur	8
6.	Manke mobiliteit	9
7.	Achtergestelde buurten	9
C.	Hefbomen voor een stedenbeleid	9
1.	Meer economische activiteit binnen de stad	9
2.	Wonen in de stad weer betaalbaar en aantrekkelijk maken	10
3.	De stad veiliger maken	12
4.	Cultureel leven brengen in de stad	12
5.	Kinderen en jongeren een thuisgevoel geven	13
6.	Opwaardering van de achtergestelde buurten	14
D.	Kritische voorwaarden om succesvol te zijn	15
1.	Een beleid dat geïntegreerd is	15
2.	Een groter economisch draagvlak voor de steden	15
3.	Een veiligheidsbeleid onder regie van de steden	16
4.	Een wijkgerichte aanpak	16
5.	Een voldoende maatschappelijk draagvlak	16
E.	Geschikte instrumenten voor een stedenbeleid	16
1.	Het Sociaal Impulsfonds	16
2.	Een grond- en pandenbeleid	17
3.	Financiële middelen	17
4.	Een Witboek voor stedenbeleid	17
III.	Het stedenbeleid is een huis met vele kamers	18
IV.	Samenvatting en besluit	24

I. Het Vlaams regeerakkoord over het stedenbeleid

1. De beleidsaspiraties

De jongste decennia kampen de steden met stadsvlucht. Gezinnen uit de midden- en hogere klassen ruilen de stad voor een woning in de groene rand. De redenen zijn veelvuldig en situeren zich binnen uiteenlopende beleidsdomeinen: fiscaliteit, groen, onderwijs, verkeer,... De vlucht uit de stad zorgt op zich ook voor problemen, op sociaal, economisch en ecologisch vlak. En dit zowel in de rand als de stad zelf.

Daarom is het nodig dat de stad weer aantrekkelijk wordt, ook voor meer vermogende gezinnen.

Een stedenbeleid vergt een veelzijdige aanpak, met samenwerking tussen de diverse beleidsdomeinen (*integraal en inclusief beleid*) en de diverse beleidsniveaus (*geïntegreerd beleid*). Op Vlaams niveau overleggen de ministers, aan elke bevoegdheid zit immers een stedelijk kantje vast: aan welzijn, cultuur, gezondheidszorg, enzovoort. De minister voor stedenbeleid zal dat coördineren. Met de federale regering start bilateraal overleg. Zij wordt uitgenodigd om haar (groot)stedenbeleid af te stemmen op het Vlaamse, vooral wat de veiligheids- en samenlevingscontracten betreft. De resultaten van dit overleg zullen voor de regeerperiode richtinggevend zijn, onder meer voor het Sociaal Impulsfonds en de milieu- en mobiliteitsplannen.

De Vlaamse regering beschouwt de steden als partner, in het verlengde van het Pact met de Gemeenten en OCMW's. Concreet zal er een samenwerkingsovereenkomst volgen, resultaatgericht. De resultaten worden geëvalueerd met behulp van een auditing- en monitoringsysteem.

Ook meer algemeen hebben de ministers aandacht voor de gevolgen voor steden bij het voorleggen van beleidsplannen waarin steden een partner zijn. Zij engageren zich om bij elk beleidsplan een *Gemeentelijk Effecten Rapport (GER)* te voegen, een rapport dat de effecten voor het lokale bestuur nagaat wat betreft financiën en personeel, dat het plan op zijn opportuniteit en haalbaarheid toetst.

De Vlaamse regering wil een duurzaam stedenbeleid voeren, met maatregelen die structureel zijn; t.a.v. de grote steden - Antwerpen en Gent - en de middelgrote steden.

Prioritair zijn:

- de economische heropleving en de lokale tewerkstelling,
- herstel van de sociale en culturele netwerken,
- een aangepast jeugdbeleid - in overleg met o.m. de migrantenorganisaties,
- de properheid en veiligheid.

Bijzondere aandacht zal gaan naar Brussel en de preciaire situatie daar. Met extra investeringen in de Vlaamse gemeenschapsbevoegdheden, ondermeer op vlak van onderwijs, welzijn, vorming en arbeidsopleiding. De Vlaamse Gemeenschapscommissie is bevoorrechte partner.

2. De beleidsinstrumenten

- Het Sociaal Impulsfonds (SIF) bundelt sedert 1997 alle bestaande fondsen waaruit steden voor hun problemen qua achterstelling kunnen putten (VFIK, BFMW,...). De werking van het SIF zal grondig geëvalueerd worden. De doelmatigheid en het rendement moeten nog omhoog. De bestedingen moeten doorzichtiger. Tegelijk worden de SIF-middelen verhoogd.

Het SIF-plus betekent extra-middelen voor steden waar de problemen zich opstapelen¹. Het zal voortaan meer preventief worden gebruikt. Buurten die afglijden - of dreigen af te glijden - zullen tijdiger aangepakt worden, om verloedering te vermijden. Een preventieve aanpak is ook voor de overheid besparend. Tegelijk zal de Vlaamse overheid in deze wijken haar eigen patrimonium renoveren

- Wonen in de stad goedkoper maken. Het wonen in de stad moet voor gezinnen weer betaalbaar worden, en de mensen het nodige comfort (tuintje e.d.) toelaten. Een fiscale verlichting van het wonen in de stad: daar gaat de Vlaamse regering bij de Federale op aandringen.

Het algemeen kader voor woonbeleid ligt vast in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. De afbakening van de stedelijke gebieden daarbinnen moet voorrang krijgen, zodat er een wettelijke basis is voor de heroriëntering van bepaalde subsidies naar die stedelijke gebieden.

- Een stadsvernieuwingsfonds om de leefomgeving te verbeteren: groen, speelruimte,... Een belangrijke verzuchting, naast betaalbare woningen. Dit rollend fonds zal door de steden en het Vlaamse gewest gezamenlijk worden beheerd. Het moet toelaten om nieuwe projecten te ontwikkelen, in samenwerking met de privé-sector. Daarvoor moet eerst een wettelijk kader worden geschapen.

- Beleidscoördinatie, teneinde de diverse maatregelen in de diverse domeinen op mekaar af te stemmen. De minister van stedenbeleid neemt de coördinatie op zich.

¹ De steden werden gescreend op de aanwezigheid van problemen. Degene die boven het Vlaams gemiddelde scoorden, ontvangen nu extra SIF-plusgelden. Gelden die wel van een resultaatsverbintenis afhangen, die in een driejaarlijkse convenant vastgelegd worden.

II. Wat wil de minister binnen dit regeerakkoord bereiken?

De welvaart van een regio wordt bepaald door zijn steden: hun welstand en leefbaarheid. Lombardije had Milaan, het graafschap Vlaanderen had Brugge, Catalonië heeft Barcelona. Steden zijn centra van economisch leven en culturele vernieuwing. Draggers van beschaving.

Sinds 1950 verdubbelde in de ontwikkelde wereld de stedelijke bevolking. Het belang van de steden neemt nog steeds toe. In de 21ste eeuw zal circa 80 procent van de mensen in verstedelijkte gebieden wonen, wereldwijd. De groei zal het grootst zijn in de ontwikkelingslanden.

Maar de welstand van de steden wordt meebepaald door de situatie van het platteland: steden en platteland zijn in voortdurende interactie met elkaar.

Ook Vlaanderen kent een toename van zijn stedelijke bevolking: de vlucht naar de rand doet die rand mee verstedelijken. Er groeit één aaneengesloten, stedelijk gebied.

Onze omliggende landen kennen eenzelfde beweging, met een stijgende beleidsaandacht voor de steden tot gevolg. Vlaanderen moet bij die internationale tendens aansluiten. Onze steden hebben troeven om hun vitaliteit te hervinden. Ze moeten weer aangenaam worden, om te wonen, om te werken.

De Vlaamse regering formuleert in haar hoofddoelstelling-stedenbeleid haar objectief als volgt:

"(...) ervoor zorgen dat de steden er zijn voor de mensen die er wonen, voor de mensen die er komen werken en voor de mensen die gebruik maken van de vele sociale, culturele, maatschappelijke en economische voorzieningen. Een complete stad is aantrekkelijk voor deze drie groepen van mensen".

A. De minister heeft een droom...

1. Van bruisende steden, steden waren vanouds plekken waar vernieuwingen plaatsvonden, economisch en cultureel. Door hun grote schaal en hun inwendige diversiteit. Het maakte van de steden grote kruispunten van ideeën op alle vlakken. Broedplaatsen van creatief ondernemerschap.

Ze kunnen dat opnieuw worden, als het stedenbeleid de voorwaarden schept.

Ze moeten hun economische 'schwung' ondermeer hervinden, bronnen van werkgelegenheid worden voor hoog- en laaggeschoolden. Ze moeten Vlaanderen hooggeschoolden blijven leveren, via hun net van opleidings- en onderzoeksinstituten. Het beleid dient hiervoor het geschikte klimaat te scheppen.

De functies van stedelijke centra verschuiven intussen naar een pleisterplaats voor kantoren, voor shopping, cultuurbeleving en ontspanning. De aantrekking op toeristen wordt alsmaar groter. Het beleid moet deze nieuwe functies zoveel mogelijk begunstigen.

2. Zorgzame steden voor al zijn bewoners. Niet enkel via de vele diensten en administraties - die optimaal moeten werken - maar ook op straat, in de buurt, onder de mensen. De stad moet weer een plaats van ontmoeting worden, van verdraagzaamheid ook. De sociale netwerken moeten versterkt worden. Het vrijwilligerswerk moet bloeien. Het moet het individueel belang helpen overstijgen; zorgen dat de burger weer betrokken raakt bij zijn omgeving. Zijn verantwoordelijkheidszin weervindt.

3. Leefbare steden. De stad moet opnieuw drie functies verenigen: wonen, werken en daarnaast ook leven. Die oude harmonie is door de veranderingen verbroken: de bevolking, de behoeften, de omgeving zijn snel gewijzigd, te snel voor vele mensen. Het wonen in de stad moet weer aantrekkelijk worden en voor iedereen betaalbaar. Met groen en ruimte en propere straten. Gastvrij voor senioren. Straten waar kinderen graag in spelen. Werk in eigen stad moet weer een voordeel worden.

4. Gelijkmatig ontwikkelde stadswijken, zonder een kloof tussen 'arme' en 'rijke' wijken. Daarvoor moet het beleid de (kans)armoede stoppen, de sociaal zwakkeren weer integreren - ze aansluiting doen vinden bij het maatschappelijk leven. Als het beleid daarin slaagt, kan de neerwaartse spiraal worden omgebogen en het imago van de 'achtergestelde' wijken weer opgevijzeld raken.

5. Toegankelijke steden, met commerciële centra en stedelijke diensten die goed bereikbaar zijn. Met een minimum aan hinder voor de buurtbewoners en het autoverkeer dat minder ruimte inpalmt. De verkeerslast moet tot een draaglijk niveau teruggebracht worden. Het beleid moet daar een evenwicht in zoeken. De verontreinigde lucht, de visuele en lawaaihinder moeten straks minstens gedeeltelijk de stad verlaten hebben. De leefbare ruimte moet weer groeien, in plaats van krimpen.

6. Veilige steden, waarin iedereen zich veilig voelt. Met propere straten, goede straatverlichting, begaanbare stoepen en veilige fietspaden. Een buurt die een gevoel van geborgenheid opwekt. De reële onveiligheid moet fors dalen: de kleine criminaliteit, het vandalisme, de verkeersagressie,... Deze problemen moeten bij de wortel aangepakt worden.

B. Tussen droom en daad liggen praktische knelpunten

1. Mensen trekken weg uit de stad. Tussen 1981 en 1997 groeide de Vlaamse bevolking met 4,8% behalve in de steden, waar de bevolking uitweek, vooral de (middel)hoge inkomens en de jonge gezinnen-met-kinderen. De lagere inkomens, zoals verarmde bejaarden, bleven. Zij kregen het gezelschap van nieuwe bewoners; mensen voor wie de stad een betaalbare plek bood: migranten, werklozen, éénoudergezinnen, bestaansminimumtrekkers, asielzoekers,..., of een tijdelijke doorgangsfase in een individueel woontraject (jongeren vooral).

Het Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting 1999 bevestigt de trend: het aantal bestaansminimumtrekkers neemt nog toe, maar verschuift naar mannen, alleenstaanden en jongeren.

Ook de werkloosheid groeide er sneller dan elders, zowel de globale als de langdurige werkloosheid en die onder jongeren. En ze neemt er nu in vertraagd tempo af.

2. Conflicten tussen gebruikers om de beperkte ruimte. De stedelijke kernen kennen een chaotische evolutie. Hun ruimte wordt opgeëist door ettelijke functies en hun gebruikers: kantoren, hotels, winkels, voorzieningen, toeristische diensten en recreatieve installaties. Ze eisen ze op voor hun eigen en (tegenstrijdige) belangen. Ze veroorzaken chaos in het ruimtegebruik, met verkeersdrukte en lawaaihinder als verder gevolg. De woonfunctie komt overal sterk in verdrukking.

Contradictorisch genoeg groeit wat verder de leegstand: de woon- en bedrijfspanden komen leeg te staan.

3. Bedrijven vestigen zich buiten de stad. Vele bedrijven verlieten de kernstad. Ze vestigden zich aan de rand van de stad. De verlaten terreinen bleven ongebruikt achter. Ze blijken oninteressant. Ze bezitten verouderde infrastructuur en de herverkaveling is duur.

Terwijl de bedrijven uit de stad wegtrekken, rijzen aan de rand grote winkelcentra op.

4. Zijn steden veilig? De criminaliteit in steden lag in 1997 hoger dan overal elders; dat zeggen de cijfers van de Federale Veiligheidsmonitor. Hetzelfde geldt voor het subjectief onveiligheidsgevoel. In sommige steden evolueert de toestand echter gunstig, in vergelijking met vorige jaren.

Het onveiligheidsgevoel kent meerdere oorzaken: criminele feiten, maar ook buurtproblemen: gebrek aan groen, geen contact met de burens, gebrek aan gezellige drukte en aan onderlinge verstandhouding.

Buurtten die onveilig aanvoelen, worden ook minder gebruikt. De voorzieningen - sociale, culturele of andere - verliezen er hun aantrekking. Met leegstand (*restruimten*) tot gevolg, minder onderhoud van de buurt, en minder aandacht van beleidswege. Het werkt vicieus. Openbare zones die minder gebruikt worden, geven ook minder kans op contact. Mensen vereenzamen en kennen elkaar niet meer. Het sociaal netwerk verzwakt, en de sociale controle daalt. De verantwoordelijkheidszin ook. Het gevoel van geborgenheid en saamenhorigheid gaat teloor.

Het gevolg van zo'n evolutie wordt visueel zichtbaar: de verloederde plekken nodigen niet meer tot onderhoud uit, en ze trekken vandalisme aan. De voornaamste problemen die bewoners signaleren, zijn hondenpoep, dronkaards op straat, en overlast van groepjes jongeren. En vervolgens problemen i.v.m. verkeer: agressief gedrag, onaangepaste snelheid, lawaai-overlast,...

5. Goede woningen zijn schaars en duur. De woningmarkt investeert niet meer in de minderwaardige woningen van de 19de-eeuwse gordel, met zijn structurele tekorten en geleidelijk verval. Dat terwijl de mensen alsmaar hogere eisen, en specifiekere eisen stellen - al naargelang het (gezins)type, en de woonfase waarin men zich bevindt. Zo neemt de nood aan kwaliteitsvolle kleine (sociale) woningen toe, parallel met de groei van het aantal kleine gezinnen (bejaarden, éénoudergezinnen,...). De stadswoningen worden voor hen steeds ongeschikter, onaangepaster.

Een groeiende vraag komt van de 'nieuwe huishoudens': alleenwoners, samenwoners, tweeverdieners zonder kinderen. Maar ze staan echter op kwaliteit, comfort, goede ligging, nabijheid van voorzieningen, bereikbaar met openbaar vervoer, parkeerruimte, openbaar groen, aangepaste fietspaden,... Alles wat de stad nog maar weinig bezit.

6. Manke mobiliteit. Het stedelijk openbaar vervoer laat te wensen over. Door gebrek aan vervoer of door verstopping van de binnenstad, waardoor het openbaar vervoer mee stil staat. Ook fietsen in de stad is een halsbrekende onderneming, vooral voor kinderen. De stad moet meer bereikbaar worden. De binnenstad zelf moet ontsloten worden.

7. Achtergestelde buurten. Achtergestelde buurten kennen een neerwaartse spiraal, met een blijvende toeloop van kansarme bewoners met minder koopkracht, en een wegtrekkende handel. Bedrijfspanen komen leeg, te staan, de werkloosheid neemt toe, en de woningen verkommeren. De buurt verliest haar aantrekkingskracht. Alles loopt terug: het verenigingsleven, de socio-culturele voorzieningen, de bovenlokale functies, en ook het imago van de buurt.

Op gebied van onderwijs zie je concentratiescholen groeien: scholen die alleen nog allochtone en kansarme kinderen bereiken. De sociale segregatie loopt door in de scholen.

C. Hefbomen voor een stedenbeleid

1. Meer economische activiteit binnen de stad. Steden moeten hun historische centrumfunctie hervinden. Daarvoor moeten ze hun binnenstedelijke economie terugwinnen. Ze moeten de mensen weer werk verschaffen in eigen stad. Zo krijgen de mensen weer

koopkracht, uitzicht, en vervelen zich minder. Ze vinden hun positief zelfbeeld weer.² Ze maken ook weer gebruik van het openbaar vervoer, en van de fiets, zo blijkt uit onderzoek. Dat verbetert het woon-werkverkeer. De stad wordt er een beetje gezonder en leefbaarder van. De binnenstedelijke economie moet goed gespreid worden. Ze moet ook de achtergestelde wijken bereiken: de oude winkelstraten die nu verkommeren, maar vroeger nog bloeiende winkelstraten waren. Ze kunnen weer bij de stedelijke omgeving aansluiten.

Een binnenstedelijke economie levert de stad weer middelen, een financieel draagvlak. Ze kan weer investeren zoals het hoort, vernieuwen - een stad moet zichzelf voortdurend vernieuwen, op allerlei vlakken.

Maatregelen ter stimulering van de binnenstedelijke economie:

- aanmoediging van ondernemingen binnen de stad, via premies voor jonge starters, uitbouw van kansenzones, aantrekking van citymanagers, herbestemming van oude bedrijventerreinen,... Alles in overleg met de ondernemers zelf. Ook *publiek-private samenwerking (PPS)* lijkt hier aangewezen;
- afremming van grote commerciële centra buiten de stad;

Maatregelen die rechtstreeks de stedelijke werkgelegenheid bevorderen:

- de werkscheppende maatregelen uit het verleden vereenvoudigen en eenvormiger maken;
- verdere en versnelde uitbouw van lokale werkgelegenheidscentra;
- opleidingen voor volwassenen, om hun scholingsniveau op te krikken;

² Mensen van de stad vinden nu moeilijk werk, omwille van hun leeftijd - te oud, te jong, gebrek aan ervaring -, van hun afkomst, of van hun geringe of weinig gevraagde opleiding. De werkloosheidsgraad in de steden daalt, zowel onder jongeren als ouderen en laaggeschoolden, maar trager dan elders.

- maatregelen in het dagonderwijs, vooral in het beroeps- en deeltijds onderwijs. Ook de steden zelf zullen inspanningen moeten leveren om werk te verschaffen, ondermeer aan migranten en laaggeschoolden. Bedoeling is dat de stedelijke werkloosheidsgraad daalt tot het Vlaamse gemiddelde.

Beoogde effecten:

- meer economische activiteit gespreid over de stad, dus ook in de achtergestelde wijken;
- bijkomende arbeidsplaatsen voor de eigen inwoners;
- hogere financiële ontvangsten voor de stedelijke besturen;
- verhoging en diversifiëring van het commercieel aanbod, waardoor de winkellassen levendiger worden, en meer uitstraling verwerven.

2. Wonen in de stad weer betaalbaar en aantrekkelijk maken. Vele mensen trekken weg uit de stad. Vooral jonge gezinnen uit de middenklasse en met kinderen, omdat ze de woningen niet kunnen betalen. En omdat de oude woningen ook weinig aangepast zijn aan hun moderne behoeften, zo blijkt uit studies. Ze trekken naar de rand, en dat geeft problemen.²

Om de stad levend te houden, heb je een optimale mix van bewoners nodig: jong en oud, rijk en arm, Belg en niet-Belg, allemaal in één wijk. Het vergt ook een voldoende aantal werkende mensen.

Om de vitalere groepen weer naar de stad te lokken, moet de woonomgeving eerst aantrekkelijk worden. Bereikbaarder ook: met openbaar vervoer (treinen, trams, bussen), en met de nodige voorzieningen.

Er is ook weer werk in de stad nodig; stedelingen willen werken in eigen stad, en winkelen in eigen buurt. De economische (buurt)activiteit moet opgekrikt worden. Er moet een socio-cultureel aanbod zijn, dat kwaliteitsvol is. Dat alles bepaalt de aantrekkelijkheid van de stad.

Ondertussen mogen de steden niet hun centrumfunctie vergeten: hun rol ten opzichte van de omringende gemeenten. Want ook die is belangrijk om welvaart te creëren en aantrekkelijk te blijven.

Woon-maatregelen:

- woningen aantrekkelijk maken, vooral voor jonge gezinnen-met-kinderen. Daarom voldoende woningen met tuintje en garage;
- (financiële) aanmoediging van vernieuwbouw en renovatie (o.m. voor samenvoeging van kleine woningen tot één);
- nieuwe woonmogelijkheden toestaan, zoals dakterrassen, en wonen boven winkels;
- huursubsidies uitkeren, die de privé-huurmarkt toegankelijker maakt voor lagere inkomens;
- de nieuwe sociale huisvestingsprojecten aan de plaatselijke woonbehoeften laten beantwoorden;
- het wonen in de stad goedkoper maken dan wonen in de rand.

² Het wegtrekken van de middenklasse verarmt de stad. Haar inkomsten dalen, het verenigingsleven loopt terug. De sociale contacten nemen af. Intussen neemt het verkeer tussen de rand en de stad toe, en de ruimte verloedert: nog weinig open ruimte, speelruimte, groen, netheid,... Het groen raakt verdrukt. Het leven in de stad wordt belastend en ongezond.

Maatregelen t.a.v. de woonomgeving:

- speelruimte en ontmoetingsplaatsen voor jongeren voorzien;
- openbare domeinen proper maken en onderhouden;
- het sluikestorten, de hondenpoep en het wildplakken tegengaan;
- goede straatverlichting aanbrengen, stoepen onderhouden en gevels laten verzorgen;
- een mobiliteitsbeleid dat de stad bereikbaarder maakt. Met doordachte ingrepen in het openbaar domein;
- gerichte maatregelen om de stad haar centrumfunctie weer te geven;
- ter realisatie van dit alles, een (rollend) *Stadsvernieuwingsfonds*, dat door de steden en het Vlaams Gewest samen beheerd wordt, en met de privé samenwerkt in een publiek-privaat samenwerkingsverband.

Beoogde effecten:

- een gezinsvriendelijker woon- en leefklimaat, met voldoende betaalbare en goede woningen, met tuintjes en garages;
- wonen in de stad wordt weer goedkoper dan in de rand;
- opnieuw hogere inkomens en jonge ouders-met-kinderen in de stad;
- hogere inkomsten voor de stadsbesturen, met heilzame gevolgen;
- meer investeringen in straten, pleinen, parken en open ruimten, waardoor ze opnieuw als aangenaam ervaren worden;
- pleinen die opnieuw het hart van de wijk vormen, en voorzien in de noden en behoeften van omwonenden;
- een uitgebouwd stedelijk cultuuraanbod;
- in elke stedelijke kern een bloeiend commercieel centrum;
- een goed uitgebouwd onderwijsaanbod, met beter bereikbare scholen. Met kinderopvang die aangepast is aan de werktijden van de ouders, en met meer inspraak voor de kinderen en jongeren zelf;
- minder verkeer door meer werk in eigen stad; en bijgevolg ook minder luchtvervuiling;
- een uitgebouwd openbaar vervoersnet, en de mensen die sneller ter bestemming raken;
- afname van het onveiligheidsgevoel onder de mensen;
- afname van de reële criminaliteit;
- een betere sociale mix van bewoners in de wijken, waardoor het samenleven met de (verarmde) migranten verbetert;
- de vele functies die de centrumsteden vervullen t.a.v. de omringende gemeenten weer opnemen, zowel economisch als socio-cultureel, met vernieuwende initiatieven. En die de stad haar internationale en regionale faam weergeven;
- een verbeterd imago van de stad;
- verhoogde deelname aan het socio-culturele aanbod - inclusief het sportieve - door een betere ligging en betere accommodatie

3. De stad veiliger maken. Een buurt die onveilig aanvoelt, wordt ook minder gebruikt. De voorzieningen - sociaal, cultureel of economisch - verliezen hun aantrekking. De stad verliest daardoor haar sociale functie. Veiligheidsbeleid is een federale bevoegdheid, maar de problematiek vraagt een veel bredere aanpak. De verloederde wijken hebben meer nodig: woonkwaliteit, lokale werkgelegenheid, en mogelijkheden tot ontmoeting en sociaal contact. Zaken die de sociale controle terugbrengen, en de burgerzin. En bijgevolg de veiligheid ook weer doen groeien. Het zijn randvoorwaarden om veiligheid te bekomen. Het Vlaams beleid kan die voorwaarden scheppen. Het vergt preventief beleid.

Maatregelen:

- Op stedelijk niveau wordt een veiligheidsplan uitgetekend, met een regiefunctie voor de steden. De Vlaamse en federale overheid voegen zich daar dan in, binnen hun opdracht en bevoegdheden. Zij beide moeten nog hun onderlinge taken afbakenen. Pas dan kan de Vlaamse overheid haar bijdrage aan het veiligheidsbeleid bepalen.

Beoogde effecten:

- een verhoogd veiligheidgevoel bij de stadsbewoners en de stadsgebruikers;
- meer sociale samenhang en contact in de wijken, door de opbloei van bewonersorganisaties (netwerken, informatiediensten,...);
- een verbeterde woonomgeving, ook in de probleembuurt;
- in elke buurt een kwaliteitsvolle openbare dienstverlening;
- verhoogde verkeersveiligheid, ook aan de schoolpoorten, en minder verkeersagressie.

4. Cultureel leven brengen in de stad. Cultuur is een hefboom van stedenbeleid. Ze verleent een meerwaarde aan het stedelijk wonen en leven. De socio-culturele en artistieke activiteiten maken de stad en de stadsbuurt opnieuw aantrekkelijk. Hetzelfde geldt voor de jeugdactiviteiten. Ze zorgen voor ontmoeting en dialoog. Ze vijzelen het imago van de buurt weer op en van de stad als geheel.

Het cultuurbeleid moet twee pijlers hebben: een kunstenpijler, en een socio-culturele pijler, sport inbegrepen.

1. Het kunstenaanbod moet de stad opwaarderen. De stad kan als geen ander een samenhangend aanbod doen, vooral in Antwerpen, Brussel en Gent. Maar we denken hier ook aan de andere centrumsteden.

2. Het socio-cultureel aanbod (jeugd en sport inbegrepen) moet het lokaal weefsel versterken. Een toegankelijk aanbod verhoogt de deelname, en het gevoel van bij het wijkleven te zijn betrokken. Mensen kennen elkaar weer, praten en voelen zich thuis in hun eigen buurt.

Maatregelen op kunstvlak:

- *cultuurbeleidsplannen* om samenhang te bekomen. Ze mogen niet alleen de culturele instellingen omvatten maar ook de andere infrastructuur, en alles wat de realisatie nodig maakt: promotie, overleg, imago-building,... De plannen dienen dus integraal te zijn. Met bijzondere aandacht ook voor de cultuurspreiding: bibliotheken, volkshogescholen, culturele en gemeenschapscentra, het plaatselijk verenigingsleven;
- overeenkomsten in verband met het cultureel erfgoed, vanwege hun culturele uitstraling en hun plaats in het collectief geheugen;

- een specifiek beleid t.o.v. de grote infrastructuren, die de stad een stedenbouwkundige en een architecturale meerwaarde bieden en die fungeren als referentie voor bewoners en voor stadsbezoekers. Zij plaatsen onze steden op de internationale kunst-kaart, vanwege hun grote evenementen ook: Gent 1500-2000, het Van Dijk-jaar,...;
- de invoering van *cultuurcheques*, die de cultuurparticipatie bevorderen.

Maatregelen op socio-cultureel vlak, inclusief sport:

- vernieuwende vormen en plaatsen van 'ontmoeting', zowel op stads- als wijkniveau;
- versterking van het verenigingsleven.

Beoogde effecten:

- een grotere deelname aan het cultureel leven;
- een hoger en ook kwaliteitsvoller aanbod;
- een verhoogde deelname aan het socio-cultureel aanbod, door beter gelegen infrastructuren, en een grotere toegankelijkheid, en beter beantwoordend aan de behoeften van de mensen.

5. Kinderen en jongeren een thuisgevoel geven. Kinderen en jongeren moeten eigen ruimte krijgen, voor spel en ontmoeting, ruimte waar ze zich kunnen uitleven, creatief zijn. Het is een voorwaarde voor vele gezinnen om naar de stad terug te keren of in de stad te blijven. Nieuwe woonprojecten moeten geheel op kinderen afgestemd worden, met extra voorzieningen. Jongeren moeten zelf hun verlangens kunnen uiten; een stedelijk beleid moet door hen mee uitgestippeld worden.

Het jeugdbelang zal voortaan beleidsmatig ingecalculeerd worden: elke beleidsmaatregel zal een *jeugdparagraaf* moeten bevatten. De paragraaf omschrijft op welke wijze er rekening gehouden wordt met kinderen en jongeren.

Een positief jeugdbeleid schenkt ook aandacht aan specifieke doelgroepen: laaggeschoolde jongeren, kinderen uit kwetsbare gezinnen, allochtonen,... Jongeren met weinig uitkomstmogelijkheden.

Jeugdbeleid moet 'integraal' opgevat worden: welzijn, onderwijs,..., aan alles zit een jeugdfacet. De diverse beleidsterreinen worden onderling afgestemd.

Maatregelen:

- meer openbare ruimte, die veilig en aangenaam is;
- een uitgewerkt infrastructuurbeleid, met nieuwe en heraangelegde speelterreinen en jeugdlokalen, exclusief voor jeugd. Daarnaast ook openstelling van andere infrastructuren;
- kindvriendelijke inrichting van openbare gebouwen;
- inspraak en participatie, in de jeugdsector zelf, maar ook in domeinen die daaraan grenzen: welzijn, ruimtelijke ordening, cultuur, mobiliteit, onderwijs, enzovoort;
- een *pro-actief jeugdbeleid*, met steun aan jeugdwerkinitiatieven, en aan individuele kinderen en jongeren, met selectieve aandacht voor de stedelijke jeugd;
- uitbouw of bestendiging van het partnerschap met zelforganisaties op gemeentelijk vlak - wat echter niet mag evolueren naar een verkapt welzijnsbeleid;

- onderlinge afstemming van alle beleidsplannen waar jeugd aan te pas komt: jeugdwelzijn, buitenschoolse opvang,...

Beoogde effecten:

- meer kansen voor kinderen en jongeren om hun zeg te doen;
- meer aandacht voor specifieke jeugdbehoefte bij de uittekening van het beleid. De jongeren worden als volwaardige partners betrokken, en ervaren dat ook zo;
- meer beschikking over goed uitgeruste lokalen en ontmoetingsruimten;
- verhoogde toegankelijkheid van jeugdvoorzieningen;
- toename van de openbare ruimte voor stadskinderen en -jongeren;
- meer kindvriendelijke inrichting van openbare gebouwen.

6. Opwaardering van de achtergestelde buurten. Een aantal stadswijken raakte achterop. De kloof met andere wijken werd steeds wijder. Ze mag niet meer groeien, of er dreigen explosieve situaties.

Achtergestelde wijken verzwakken ook de andere wijken. Ze verstoren het evenwicht in naburige wijken.

Op eigen kracht benen ze niet meer bij. Er is een externe ingreep nodig. Met samenhangende maatregelen op verschillende terreinen: huisvesting, tewerkstelling, openbare ruimte, jeugdfaciliteiten,... En economische maatregelen, want duurzaam herstel vergt economisch herstel. In de voorbije jaren is daar te weinig rekening mee gehouden. Men heeft zich te veel blindgestaard op de sociale facetten.

Maar de aandacht moet niet alleen gaan naar de achtergestelde buurten. Sommige buurten kunnen in problemen geraken indien we nu niet ingrijpen: een preventieve aanpak dus.

Zo'n integrale en preventieve aanpak vereist meer samenwerking tussen alle partners.

Maatregelen:

- een grondige sanering van de gehele wijk: de huisvesting, het milieu, de openbare ruimte, het verkeer,... En grondig wil zeggen dat ook de leegstand wordt aangepakt, de straten hernieuwd en proper gehouden, en de ruimte heringericht;
- verbetering van de maatschappelijke positie van de wijkbewoners, door werk en meer inkomen, betere huisvesting,... En door gelijke toegang tot het kwaliteitsonderwijs, en tot andere voorzieningen op vlak van welzijn, gezondheid, socio-culturele,...;
- acties die het contact onder de bewoners herstellen en de verstandhouding verbeteren;
- verhoging van de veiligheid en het veiligheidsgevoel;
- herstel van het economisch wijkleven met wijkwinkels, bedrijfjes en uitbouw van de dienstensector.

Beoogde effecten:

- achtergestelde wijken die zich weer herpakken - economisch en sociaal - en de mensen weer een thuisgevoel bezorgen;
- terugloop van de sociale uitsluiting: minder bestaansminimumtrekkers, werklozen, minder ziekteuitkeringen,... En meer bewoners die participeren aan alles: onderwijs, cultuur, ...; en die gebruik maken van de sociale voorzieningen (huisvesting, gezondheid, welzijn,...).

D. Kritische voorwaarden om succesvol te zijn

1. Een beleid dat geïntegreerd is. Een geïntegreerd beleid sluit alle niveaus in die met stadsbeleid iets te maken hebben, d.i. het Vlaamse, het federale en het Europese niveau. Het zorgt dat de geesten op mekaar worden afgestemd, en dat maatregelen geïntegreerd zijn in het grote geheel. En dus complementair zijn, en mekaar versterken. Op het Vlaamse niveau hebben alle ministers raakpunten met het stedenbeleid: onderwijs, verkeer, welzijn,... (zie verder). Alles wordt gebundeld in de Administratie Binnenlandse Aangelegenheden, die er nu een actieprogramma uit zal destilleren: het *Actieprogramma inclusief stedenbeleid*.

Ook de administraties moeten nauwer gaan samenwerken: de gewestelijke, de provinciale, de stedelijke en de OCMW's. Ze dienen meer geïntegreerd te werken, teneinde op stedelijk niveau een betere dienstverlening te bekomen. De dienstverlening moet immers op de noden afgestemd raken.

Daarvoor is tevens een motiverend personeelsbeleid vereist, dat kan wedijveren met de privé-sector, en hoger gekwalificeerd personeel kan aantrekken. Wat de samenwerking tussen steden en het gewest betreft, moet het *Pact met de Gemeenten en OCMW's* snel uitgevoerd worden³.

De taakafspraken tussen de verschillende beleidsniveaus zullen in overleg gebeuren. Belangrijk hierbij is het maatwerkprincipe: taakafspraken kunnen verschillen van stad tot stad, omdat de verschillende steden verschillende kenmerken en mogelijkheden hebben.

De federale overheid gaat over werkgelegenheid, veiligheid, huurwetgeving, sociale zekerheid, fiscaliteit,... Voor fiscaliteit zou Vlaanderen beter deels zelf bevoegd zijn. Maar de federale overheid kan al wel de fiscale druk in de stad verlichten. Het zou de renovatie stimuleren, en de bedrijven vaker naar de stad doen terugkeren. Zonder federale inbreng is het Vlaams beleid gehypotheceerd.

2. Een groter economisch draagvlak voor de steden. Een afdoend stedenbeleid vraagt meer economisch draagvlak. Hun economisch weefsel moet daarom versterkt worden, op stads- en buurtniveau.

Om dit te realiseren is samenwerking met de bedrijfswereld vereist. We denken aan:

- de ontwikkeling van een gezamenlijke strategische visie;
- welbepaalde samenwerkingsformules, zoals publiek-private samenwerking (PPS), centrummanagement, gerichte promotie van panden in bepaalde stadsdelen, herbestemming van leegstaande bedrijfsgebouwen, etnisch ondernemerschap, ondersteuning van starters;
- de uitbouw van een vitale middenstand (handelszaken, café's, restaurants,...) en een stadsvriendelijke economie (kleine industrie, toerisme, consult, hoogtechnologische jobs,...), via een dynamisch K.M.O.-beleid;
- arbeidsintensieve initiatieven voor laaggeschoolden.

De economische actoren hebben hier zelf een verantwoordelijkheid in, én een economisch voordeel. De inbreng van de privé kan financieel en anderszins zijn; door inbreng van deskundigheid, of van netwerken.

³ Het Pact met de gemeenten omschrijft het partnerschap tussen de lokale besturen en de Vlaamse overheid

3. Een veiligheidsbeleid onder regie van de steden. De steden moeten zelf een veiligheidsregie voeren. Ze dienen daartoe een *lokaal veiligheidsplan* te maken, dat integraal is, en alle facetten omvat: preventie, sensibilisering, hulpverlening, en structurele ingrepen. Het dient in het bijzonder de wijk-veiligheidsplannen te bevatten, met als specifieke doelgroepen: bejaarden, vrouwen en jongeren.

Op vlak van veiligheid hebben verschillende overheden bevoegdheden: de federale op vlak van veiligheidsplannen, samenlevingscontracten, de Vlaamse inzake woonkwaliteit, leefomgeving, en andere structurele voorwaarden om veiligheid te scheppen.

De federale en Vlaamse overheid zullen zich in het lokale veiligheidsplan inschrijven en hun maatregelen integreren.

Het lokaal veiligheidsplan moet zorgen voor:

- een gevoelige verbetering van de woonomgeving (straatverlichting, properheid, enkel functionele leegstand,...);
- kwaliteitsvolle openbare dienstverlening;
- sociale economie-projecten, afhankelijk van de gesignaleerde veiligheidsproblemen;
- sociale cohesie, dankzij de bewonersorganisaties;
- projecten tegen zwerfvuil en vandalisme;
- projecten om de drugoverlast te beperken, alsook drugspreventie;
- minder verkeersagressie.

Het stedelijk veiligheidsplan wordt een belangrijk sluitstuk van het inclusief beleid, en een belangrijke toetssteen ervan.

4. Een wijkgerichte aanpak. Een stedenbeleid moet ook wijkgericht zijn (zie hoger). Bepaalde wijken lopen achter op andere en zijn niet meer in staat om op eigen kracht te herpakken. Vandaag beschikken we reeds over goede voorbeelden ('best-practices').

Op basis daarvan zal nu het concept - met wijkontwikkelingsplannen, participatiemethodieken, wijkmanagers - vervolmaakt moeten worden. We willen de steden ook steunen bij de implementatie.

5. Een voldoende maatschappelijk draagvlak. Een stedenbeleid moet door zijn bewoners gedragen worden. Anders brengt het nauwelijks iets teweeg. Vooral in de voorbereiding moeten de burgers betrokken worden. Ze moeten hun ideeën en verlangens kunnen inbrengen.

Om zinloze acties en geldverspilling te vermijden, moeten ze in de toekomst geconsulteerd worden bij de uitwerking van concepten en in de loop van de besluitvorming. Voor de stedelijke overheid is hier een communicatieve taak weggelegd.

E. Geschikte instrumenten voor een stedenbeleid

1. Het enige instrument tot dusver is het Sociaal Impulsfonds (SIF).

Zoals voorzien in het regeerakkoord, zullen de SIF-criteria herzien worden. Nu richt het zich vooral op de bestrijding van achterstelling in de steden en gemeenten. In de toekomst willen we meer van de eigen stadsmogelijkheden en opportuniteiten uitgaan. De achtergestelde wijken zullen wel een aandachtspunt blijven.

Tegelijk willen we het SIF, en ook alle andere beleidsplannen (mobiliteitsplannen, jeugdplannen,...), gelijk laten lopen, zowel qua timing als qua administratieve procedures. We willen de administratieve regelgeving zoveel mogelijk vereenvoudigen en de samenwerking tussen gemeenten en OCMW's intact houden. Ook het resultaatgericht plannen in het kader van de samenwerkingsovereenkomsten met de steden en gemeenten is een goede zaak.

Ook de vigerende geldstromen naar de waarborggemeenten blijven behouden.
We willen deze herziening zo snel mogelijk rond hebben.

2. Een grond- en pandenbeleid, met als doelstelling:

de gronden en panden beter bestemmen, om de meest nefaste inplantingen te voorkomen of te corrigeren. Dit kan door de aan- en verkoop in tijd en ruimte te optimaliseren, zodat de geschiktste investeerders op het gepaste ogenblik kunnen kopen en aan billijke voorwaarden. Het gaat dus om bestemming en terbeschikkingstelling van gronden, om toe-eigening ook, en om prijsbeheersing en fiscale beïnvloeding en aanleg van data-registers.

Het gronden- en pandenbeleid moet ook de globale context inrekenen: de bebouwde omgeving in haar geheel. Het kan de verbinding leggen tussen het ruimtelijk ordeningsbeleid (in macro-termen) en het huisvestingsbeleid (in microtermen).

In dit kader zullen ook de *'heffingen op leegstand en verkrotting'* verbeterd worden.

3. Financiële middelen: de regeringsverklaring voorziet in de oprichting van een **Stadsvernieuwingsfonds**, een (rollend) fonds dat door gemeenten en het Vlaams gewest samen zal beheerd worden. Dit moet steden de mogelijkheid geven om nieuwe stadsprojecten, infrastructuur, openbaar domein en huisvesting te ontwikkelen via **een publiek-privaat samenwerkingsverband**. Dit vereist vooreerst nog een wettelijk kader. Wij vragen de federale overheid om hieraan mee te werken.

En dan is er nog de **fiscaliteit**, die het wonen in de stad weer aantrekkelijk kan maken. Ook dit veronderstelt overleg met de federale partner.

4. Een Witboek over stedenbeleid.

Stedelijke ontwikkeling is een ingewikkeld fenomeen, met oneindig veel facetten, waar we nog lang het laatste niet van weten. De vraag is hoe de kwaliteit van de steden verhoogd kan worden, het platteland gevrijwaard (en niet verder volgebouwd), en tegelijk de behoefte aan bijkomende woningen kan gelenigd worden. Het vraagt nog studie.

Hiervoor zal een denktank (*Task Force*) samengesteld worden, bestaande uit experts, beleidsverantwoordelijken uit de grote steden en vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld. Zij zullen zich inspireren op geslaagde buitenlandse projecten. Samen met buitenlandse experts zullen ze een *Witboek* samenstellen: met een toekomstvisie en praktische aanbevelingen. Het witboek moet het toekomstig stedenbeleid in kaart brengen, qua design, architectuur, huisvesting, ruimtebeheer, hergebruik van gebouwen, publiek-private samenwerking, openbare financiën (fiscaliteit, fondsen...), mobiliteit, herwaardering van verkommerde buurten, maar ook: jeugd, cultuur, sociaal beleid...

We zullen dit Witboek breed bekend maken en laten bespreken. Het wordt de leidraad voor de komende 20 jaar.

III. Het stedenbeleid is een huis met vele kamers

Wonen in de stad moet opnieuw aantrekkelijk zijn: het is één van de hefboomen van het stedenbeleid. Als minister van Huisvesting zal ik bijzondere aandacht besteden aan de steden; de Beleidsnota Huisvesting licht dit verder toe.

Steden zijn de centrale ruimte voor cultuur. Dit betekent: infrastructuur, grote evenementen, maar ook ontmoetingsmogelijkheden voor verschillende culturen. De Beleidsnota Cultuur gaat hier dieper op in.

Kinderen en jongeren moeten een eigen plaats krijgen in de steden. Ook dit is één van de hefboomen van stedenbeleid.

En tenslotte: Brussel. Het is vanzelfsprekend dat de promotie van Brussel als uitstalraam van de Nederlandstalige cultuur en als ontmoetingsplaats van verschillende culturen de minister nauw aan het hart ligt.

Vanuit mijn eigen bevoegdheden (huisvesting, cultuur, jeugd, Brusselse Aangelegenheden) zal ik bijzondere aandacht hebben voor de steden.

Maar stedenbeleid is meer dan dat: er zijn raakvlakken met ruimtelijke ordening, economie, binnenlandse aangelegenheden, welzijn, onderwijs, mobiliteit, werkgelegenheid, toerisme, leefmilieu...

Om deze inclusiviteit te waarborgen heeft de Vlaamse regering beslist een “Project Steden” op te richten binnen de Administratie van Binnenlandse Aangelegenheden. Tegelijkertijd is er daarom ook al overleg geweest met de kabinetten van de verschillende Vlaamse ministers.

Doel was een overzicht te maken van de raakpunten tussen stedenbeleid en de andere bevoegdheidspakketten, en na te gaan welke raakpunten we konden vinden met de bevoegdheden van de andere ministers.

Wat hieronder volgt geeft overduidelijk aan dat stedenbeleid noodzakelijkerwijze een inclusief beleid zal zijn.

Dit overzicht zal de basis vormen van verder overleg met de Vlaamse ministers en met de betrokken steden, met de bedoeling te komen tot een concreet “Actieprogramma”, waarvan we - na het opstarten van het Project Stedenbeleid - de prioriteiten zullen vastleggen.

Ruimtelijke ordening

De bedrijfssites in de stad blijken onaantrekkelijk: hun herverkaveling is duur, en ze zijn vaak verouderd. Daarenboven zijn ze klein, en ongeschikt voor grotere bedrijven. Ze zijn ook vaak privé, en dus ongrijpbaar voor de overheid.

Ook de regelgeving op bedrijvencentra blijkt nadelig voor de stad.

En hinderlijke inrichtingen ontvluchten de verbods- en afstandsregels van *VLAREM*. Buiten de stad kunnen ze ook gemakkelijker uitbreiden. Ze spreken er de open ruimte voor aan.

Oplossingssporen:

- een versnelde operationalisering van het *Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen*, zodat snel de stedelijke gebieden kunnen afgebakend worden - nodig om specifieke maatregelen te kunnen nemen;
- een duurzame oplossing voor zonevreemde bedrijven;
- t.a.v. het gemeentelijk luik (*Gemeentelijk Structuurplan*) het subsidiariteitsbeginsel laten gelden : wat we op lokaal vlak beter kunnen, moet lokaal gebeuren.

Economie

Vele bedrijven verlieten de kernstad, en vestigden zich in de rand. De binnenstedelijke economie verzwakte daardoor. De (detail)handel moet weer naar de stad komen. De stimulansen daarvoor lijken nu onvoldoende. Een locatie in de stad moet opnieuw aantrekkelijk worden, zowel in de kernstad als in de wijken. Bedrijven moeten daarvoor een aangepaste schaalgrootte hebben (aangepast aan de plaatselijke noden), en onderling een gezonde verscheidenheid vertonen.

Oplossingssporen:

- het winkelen in de stad opnieuw aantrekkelijk maken om de verdere ontwikkeling van baanwinkels af te bouwen;
- stimulansen voor de kleinhandel op wijkniveau, met plaats voor etnisch ondernemerschap;
- herbestemming van verwaarloosde en leegstaande bedrijfspanden en -gronden.

Bestuurlijke organisatie

De relatie tussen de steden en de Vlaamse overheid is toe aan herdenking, vooral met het oog op een vernieuwd stedenbeleid. Dit vergt synergie met de andere overheden : de federale en de Europese. Verder moet de financiële draagkracht van de steden omhoog.

Leegstaande en verloederde openbare gebouwen/domeinen hebben een negatieve weerslag op hun directe omgeving. De overheid moet zorgen dat haar eigen patrimonium gerestaureerd en herbruikt worden. Dat geeft ook de omgeving nieuwe impulsen.

De meer begoede gezinnen trekken weg uit de stad. De stad ziet haar fiscale inkomsten zo dalen en haar beleidsruimte krimpen.

Voor de centrumsteden komt er nog een probleem bovenop. Ze vervullen een aantal bovenstedelijke functies, in de vorm van bibliotheken, musea en diensten. De bewoners van de rand maken daar ruim gebruik van, maar dragen niets bij in de hoge kosten (ze betalen belastingen in hun eigen gemeente). De stad moet dus maar alles zelf bekostigen.

Komt daarbij dat steden het steeds moeilijker hebben gespecialiseerd personeel aan te trekken, de concurrentie qua verloning met de privé-sector is voor een aantal functies onmogelijk⁴.

Oplossingssporen:

- onderlinge afstemming van de federale en Vlaamse maatregelen, teneinde ze coherenter en transparanter te maken;
- overheveling van de organieke wetgeving inzake gemeenten van het federale naar het Vlaams niveau. In afwachting daarvan loopt er over gemeenten heel wat onderzoek. De opdrachten 'Proeve van gemeentewet' en 'Metten van bestuurskracht' moeten tegen eind 2000 afgerond zijn;
- overleg tussen de Vlaamse regering en de politieke verantwoordelijken van de (grote) steden in de geest van het Pact met de gemeenten en OCMW's
- een vereenvoudiging van administratieve verplichtingen, alsook een uniformisering van de vele procedures. Vooreerst zal een inventaris van alle bestaande subsidiekanalen en de bijhorende regelgevingen gemaakt worden;

⁴ Personeel met ervaring, of met specifieke deskundigheid, is moeilijk te werven, aangezien bij de overgang van de privé- naar de openbare sector een werknemer veel anciënniteit verliest. De vroegere werkervaring wordt dus niet gevaloriseerd. Daarenboven kunnen de weddes van o.m. juristen en economen moeilijk op tegen de weddes in de privé-sector.

- herziening van de verdelingscriteria van het *Gemeentefonds*, dit na de gemeenteraadsverkiezingen van 2000. In de begroting 2000 werd het vastleggingskrediet alvast verhoogd, nl. met 133 miljoen frank. Wat een 100 % uitvoering toelaat;
- maatregelen wat betreft *publiek-private samenwerking (PPS)*, sport als integratiemiddel (o.m. voor migranten), en monumenten in de steden (nader te bepalen).
- afstemming van de Europese projecten voor stedenbeleid (en de daaraan verbonden geldstromen) op elkaar, met name de 'Urban'- projecten en de 'Doelstelling 2'-projecten.

Welzijn en gezondheid

Welzijn en gezondheid zijn vooral problematisch in wijken met een oude en (kans)arme bevolking. Het aanbod van diensten en organisaties is er weliswaar groot, maar ook zeer versnipperd. Ze zijn gegroepeerd in vele koepels en allerlei netwerken. Dat komt de efficiëntie natuurlijk niet ten goede. Het opvangnet vertoont grote mazen. Mensen raken toch nog gemakkelijk in nesten, en komen in een achtergestelde positie terecht. Speciale aandacht moet gaan naar drugsverslaafden, omdat ze op hun hele sociaal omgeving wegen.

Oplossingssporen:

- bewonersinspraak op wijkniveau, om het dienstenaanbod uit de vraag te laten groeien. En waardoor de diverse sociale groepen (vrouwen, ouderen, etnische minderheden,...) ook gelijker bediend worden. Het vereist dat koepels en organisaties zich lokaal integreren. Het vereist ook dat de Vlaamse en federale diensten (zoals OCMW's) zich op de lokale behoeften afstemmen, en complementair te werk te gaan;
- integrale wijkontwikkeling omdat welzijn en (kans)armoede een integrale aanpak vergen; een brede aanpak van alle knelpunten, problemen en hindernissen die leiden tot ongelijke kansen;
- randvoorwaarden scheppen voor een lokaal 'sociaal' beleid, met een zgn. *Sociaal Huis* als belangrijke hefboom;
- de steden op punt van welzijn en kansarmoede tot preventieve aanpak stimuleren. Daartoe eerst een gedegen databank aanleggen, met vergelijkbare kwantitatieve en kwalitatieve gegevens.

Onderwijs

Scholen in achtergestelde buurten worden zelf achtergestelde scholen, met veel kansarme en allochtone jongeren. Beter gesitueerde leerlingen trekken namelijk weg. Dat heeft gevolgen voor de schoolloopbaan van de kinderen. Ook *het non-discriminatiebeleid*⁵ heeft dat niet kunnen verhelpen (de jongeren niet kunnen spreiden).

⁵ Het non-discriminatiebeleid tracht kinderen (autochtonen, allochtonen, bemiddelde, kansarme,...) gelijkmatig te spreiden over alle scholen. Het verbiedt de scholen daarom kinderen te weigeren.

De minister veroordeelt *concentratiescholen* vanuit pedagogisch oogpunt, maar degene die bestaan wil ze goed verzorgen. Ze wil dat het terug sterke scholen worden.

Kleuters uit kansarme gezinnen gaan te weinig naar de kleuterschool⁶. Deze kleuters lopen daardoor van jongsaf achterstand op.

Steden kampen ook met een spijbelprobleem dat grotere proporties aanneemt dan elders. De jongeren die rondhangen, neigen uit verveling naar kleine criminaliteit en wekken in de buurt gevoelens van onveiligheid op.

Oplossingssporen:

- de schoolinfrastructuur ter beschikking stellen van de buurt voor allerlei activiteiten en initiatieven. Waardoor de school een knooppunt van sociale contacten kan worden: voor kinderen en ouders die mekaar weer tegenkomen, en jongeren die hun *antisociaal gedrag*⁷ opbergen. De scholen kunnen zo ook weer bij de buurt aansluiten, en de ouders opnieuw bij het schoolleven betrekken en ondersteunen bij de begeleiding van hun kinderen.
- extra financiële middelen voor deze scholen, via projectfinanciering die bovenop de (onvoorwaardelijke) basisfinanciering en werkingsmiddelen komt. De projectfinanciering kan op die specifieke problemen inspelen. Een voorstel van 'onderwijsvoorrrangsbeleid' en 'zorgverbreding' komt in 2001 voor het Vlaams parlement, en kan in 2002 van start gaan;
- een trajectbegeleidingsmodel voor kinderen van asielzoekers, die ondanks de pogingen om ze zoveel mogelijk te spreiden nog altijd in hoofdzaak in de steden verblijven. Een voorbeeld is 'Kom-pas' in Gent;
- 'taalbaden' voor anderstalige nieuwkomers;
- maatregelen om kleuters meer naar de kleuterschool te krijgen;
- meer interessante en beroepsgerichte stages in het deeltijds onderwijs, met certificering;
- maatregelen die het 'antisociaal gedrag' indijken, bijvoorbeeld met herstelrecht, confrontatie met slachtoffers, contacten tussen scholen en wijkagent;
- optimalisering van het *schoolopbouwwerk*, dat ouders nog onvoldoende bij het schoolgebeuren betreft. Daarenboven is hun personeelsverloop te groot;
- wegwerking van de wachtlijsten in de *basiseducatie*.

Mobiliteit

Het mobiliteitsprobleem in de steden is tweeledig. Er is het probleem van bereikbaarheid, en er is het probleem van ontsluiting van de binnenstad. De straten raken in het centrum oververzadigd; de mensen raken nog moeilijk de stad in en uit. 40 % van de Vlamingen woont binnen de stad, maar 80 % gaat er elke dag werken, met een massale instroom van wagens tot gevolg. Ook de school- en winkelpendel maken steile opgang, vaak per wagen. De fiets raakt in verdrukking. Ouders brengen hun kinderen liever met de wagen. De centra blijven ondertussen met openbaar vervoer slecht bereikbaar, door gebrek aan mogelijkheden, of door verstopping van de binnenstad.

⁶ In Vlaanderen gaat zo'n 2 % van alle kleuters niet naar de kleuterschool.

⁷ Geweld op school, vandalisme, spijbelen, bendevorming, seksuele delinquentie,...

Oplossingssporen:

- uitbouw van voorstedelijke vervoersnetten (in Antwerpen en Gent) en een Gewestelijk Expressnet (in Brussel), om de verkeerscongestie te reduceren. Dit vergt investeringen in zware, dure voertuigen (trams e.d.);⁸
- afsluiting van mobiliteitsconvenanten met De Lijn en lokale besturen, volgens modellen van overeenkomst die door de Vlaamse Regering werden goedgekeurd.

Planning en statistiek

Er bestaat grote behoefte aan gegevens over de steden: over hun actuele toestand - qua huisvesting, gezinssamenstelling,... - en over de beleidseffecten. Voor heel wat gegevens is de enige betrouwbare - en voor alle gemeenten beschikbare - bron de volkstelling. De laatste dateert van 1991. Volkstellingen zijn echter federale materie.

Leefmilieu

Het stedelijk groen is ver te zoeken. Het raakte verdrongen tussen de infrastructuur en vele gebouwen. Het gevolg is nu een ruimtelijke chaos, met de auto die daartussen een weg probeert te vinden. De weinige open ruimte die intussen nog overblijft, wordt weinig gebruikt wegens te veel zwervuul, lawaai en verloedering eromheen.

Oplossingssporen:

- aangepast beheer van het stedelijk groen, met *harmonisch parkbeheer* en beheersplanning. De kwaliteit van het groen moet hierdoor verhogen;
- een *Vlaams Groenplan*, speciaal voor het stedelijk groen. Met een strategisch project voor de groene Brusselse rand;
- overleg met minister Van Mechelen over de *Vlarem-wetgeving*. Het overleg betreft ondermeer de geluids- en lichthinder.

Werkgelegenheid

De werkloosheid in steden daalt trager dan elders.⁹ Er blijft een grote groep laaggeschoolden die terecht komt in de langdurige werkloosheid. Nieuwe jobs gaan zelden naar mensen uit de stad, vaker naar pendelaars uit de rand.

Oplossingssporen:

- lokale werkgelegenheidcentra, die de vraag- en aanbodzijde lokaal in kaart brengen, en op mekaar afstemmen. Op zo'n beperkte schaal moeten ze dat kunnen. De centra zullen werken volgens het 'één-loket'-concept, met alle gegevens en informatie onder één dak. Een werkzoekende zal er voor alles dus terecht kunnen, ook voor problemen met mobiliteit, kinderopvang,.. De centra zullen laagdrempelig zijn, en de zelfredzaamheid stimuleren. Ze zullen geen bepaald werkstramien opgelegd krijgen, maar naargelang de plaatselijke situatie

⁸ Lopen we niet het risico dat, als de stad bereikbaar wordt, ze toch nog verder zal blijven ontvolken?!

⁹ De werkloosheid in Vlaanderen daalt, na een periode van ononderbroken stijging. In de steden was de stijging in het verleden groter dan elders - zowel de globale als de langdurige werkloosheid, en ook onder jongeren - en nu neemt ze in een vertraagd tempo weer af.

een adequate vorm kunnen zoeken. Ze zullen er dan ook vrij verschillend uit zien.

De werkgelegenheidscentra krijgen een bijkomende opdracht: de knelpunten, problemen en alle mogelijke voorstellen hoger aankaarten. Daarvoor moeten ze subregionaal op mekaar afgestemd worden;

- de werkervaringsprojecten (WEP +)¹⁰: 13 centrumsteden krijgen een contingent van werkplaatsen, die zij zelf kunnen verdelen. Ze kunnen de werknemers naar vzw's detacheren of zelf als werkgever optreden. Ze nemen de regiefunctie op en vervullen als werkgever een voorbeeldfunctie. Tegelijk staan ze in voor de begeleiding en opleiding van de werknemers;
- stageplaatsen in het deeltijds onderwijs: federaal werden terzake reeds initiatieven genomen, maar in praktijk komt de zaak niet echt van de grond. Er stellen zich problemen die nu door 'sectorconsulenten' zullen opgelost worden.¹¹

Toerisme

Vlaamse steden zijn toeristische trekpleisters. Ze oefenen een steeds grotere aantrekking op ondermeer buitenlanders uit. Toerisme is de sterkst groeiende economische sector. De actie 'Promotie toerisme in Vlaanderen' zal dan ook worden verdergezet. De actie promoot vooral onze kunststeden Antwerpen, Gent en Brugge. Daarnaast worden er een aantal gelegenheidsprojecten gesteund, o.m. Brugge 2000, en Mode 2001 in Antwerpen.

¹⁰ Werklozen kunnen in allerlei jobs ervaring opdoen, gefinancierd door de overheid.

¹¹ De sectorconsulenten worden betaald uit de VESOC-enveloppe, en werken via de SERV en de Centra voor deeltijds onderwijs.

IV. Samenvatting en besluit

Sinds de jaren 70 zien we de steden steeds minder aantrekkelijk worden: de mensen, de industrie, de winkels trokken weg. De ruimte slibde toe en de steden werden groezelig. Onveilig soms ook. Goede en aangename woningen werden moeilijk te vinden. Ze werden ook duur. Het verkeer raakte vast en sommige buurten werden onleefbaar.

We staan voor een belangrijke uitdaging nu: de kwaliteit van onze steden én van het platteland verhogen, en tegelijk de behoefte aan bijkomende woningen lenigen. Het is onze ambitie om daar de komende jaren in te lukken. Een woonbeleid is voor ons een essentieel onderdeel van een stedenbeleid.

De doelstellingen zijn:

de economie en de handel terug de stad binnenhalen;
de kwaliteit van de woningen en de omgeving verbeteren, door ze veiliger te maken, de kinderen en jongeren er een plek in te geven, en de cultuur en de creativiteit er weer te laten bloeien. En ook door komaf te maken met de achtergestelde buurten.

Hoe kunnen we dit doen?

Met een plan dat gedragen wordt door de bevolking. De minister zal daarvoor een ‘denktank’ samenstellen, bestaande uit experts, beleidsverantwoordelijken en vertegenwoordigers van het maatschappelijke middenveld. Zij krijgen de opdracht een Witboek samen te stellen, met analyses en vooral aanbevelingen voor het stedenbeleid van de komende 20 jaar.

Alle actoren dienen hieraan mee te werken: de diverse overheden - Europese, federale, Vlaamse en lokale - en de verschillende ministers, elk binnen zijn of haar bevoegdheid, maar in onderling overleg. Een stedenbeleid dient inclusief te zijn.

Daarnaast moeten we de nodige instrumenten ontwerpen of verder optimaliseren. Primair zijn een hernieuwd Sociaal Impulsfonds, een Stadsvernieuwingsfonds en publiek-private samenwerking. Daarnaast zullen de lokale veiligheidsplannen belangrijk zijn, evenals planmatige wijkontwikkeling.